

Hozzászólás Vályi Gábor: Társadalomtudományi dokumentáció és információ c. cikkéhez

A következőkben egy olyan kutatóintézet tapasztalatai alapján kívánok hozzászólni e tanulmányhoz, amelynek kutatási feladata a politika tudományának és a nemzetközi kapcsolatoknak az elemzése. Intézetünk az Országgyűlési Könyvtár információs szakközpontjának anyagait felhasználja, illetve az együttműködő intézmények közé tartozik.

A Magyar Külügyi Intézet dokumentációs részlege öt éve működik. Az induláskor hat idegen nyelvet (angol, orosz, német, spanyol, kínai, román) ismerő öt dokumentátor kezdett hozzá a munkához. Az intézeti dokumentáció létrehozása, illetve működtetése közben Vályi Gábor tanulmányában feltárt problémákkal gyakorlati munkánk során nap mint nap találkozunk. Intézetünk számára olyan dokumentációt kellett létrehozni, amely birtokában van az intézet kutatási területeit kielégítő dokumentumbázisnak, és e témára vonatkozó szakirodalomról olyan feltáró munkát tud elvégezni, amely a legfrissebb adatokat tartalmazza, és gyorsan, könnyen, a kutatói igényeknek megfelelő formában áll a felhasználók rendelkezésére. Problémát okozott a gyűjtési kör meghatározása, használható visszakereső rendszer kialakítása. A világpolitikai téma szakirodalma nehezen körülhatárolható, meglehetősen heterogén terület, és gondot okoz a határterületek átfogása, viszont mindenképpen szükségessé teszi a széleskörű tájékozódást. Nem lehet mindent rendszeresen gyűjteni amiben a kutatást érintő téma előfordul, azonban tudni kell arról, hogy mi jelent meg, sőt azt is, hogy hol, mikor és milyen forrásértékű kiadványban.

Az intézetbe érkező, számszerűleg is nagy mennyiségű külföldi szakfolyóirat, politikai heti- és napilap által közölt óriási mennyiségű alapanyagból a figyelésre leginkább érdemes forrásokat ki kellett válogatni és rendszeresen feldolgozni. A nemzetközileg legismertebb folyóiratok, külföldi társintézetek kiadványai közül mintegy harminc kiadvány feldolgozására került sor. Ehhez a munkához szükségessé vált külső szemlélők és fordítók bevonása is. Ezzel a módszerrel felállítottunk egy témakatalógust, amelyben mintegy 15 000 külföldi szakirodalom kartonját helyeztük el.

Munkánk során azonban szembe kellett nézni a "sok információ, mégis kevés információ" problematikájával, mert a feltárt nagy mennyiségű anyag nem volt elég szelektív, speciális, ugyanakkor hiányoztak belőle az un. határterületi anyagok. Rá kellett jönnünk arra, hogy nem vagyunk képesek az összes szükséges és fellelhető dokumentumot felkutatni, feltárni és rendszerezni. Elérhető célként sem tűzhattük magunk elé, hogy mindent megvalósítsuk, és az igényeknek megfelelő szinten a felhasználók rendelkezésére bocsássuk.

Már az induláskor felvetődött a külső segítség igénybevételének gondolata. Retrospektív anyagok beszerzése és tematikus bibliográfiák elkészítése közben támaszkodtunk a társintézmények által feldolgozott dokumentumokra. Ezekben az intézményekben jelentős mennyiségű közleményt találunk, amelyeket hasznosítani lehetett munkánk során. De rájöttünk arra is, hogy sok olyan forrás van, amelyet párhuzamosan több intézményben is feldolgoznak, ugyanakkor lényegesekre nem futja az energiánk. A társintézetek igen segítőkészek voltak, az anyagok rendszeres átvétele mégis olyan technikai nehézségekbe ütközött, amelynek a megoldására semmi féle eszköz nem állt rendelkezésünkre.

AZ EGYÜTTMŰKÖDÉS KIALAKULÁSA

Az Országgyűlési Könyvtárban 1974 elején megindult információs szakközpont tevékenységének eredményeként létrejött információs szolgáltatás a mi munkánkban egy új korszakot jelentett. Már az indulás után nem sokkal élni tudtunk azokkal a lehetőségekkel, amelyek nagyban megkönnyítették a mi rutin feldolgozó munkánkat. Az Országgyűlési Könyvtártól kapott figyelőkartonok tartalmilag sokat adtak azáltal, hogy referátumokat közöltek egy-egy tanulmányról, cikkről, és így azoknak az irodalomkutatás során, illetve a tájékoztatók összeállításánál már nem kellett utánanézni, nyugodtan ajánlhattuk kutatóinknak, megbízható adatai miatt. Formailag is újat nyújtott a deskriptorrendszeren alapuló visszakeresési rendszer. Ezenkívül számos, nálunk eddig nem ismert folyóirattal ismerkedhettünk meg, amelynek beszerzése tovább bővítette ismereteinket.

Belépve az Országgyűlési Könyvtár információs központjának felhasználói sorába, olyan munkatervet tudtunk összeállítani, amely már jobban megvalósítható lett. Felszabadultunk egyes folyóiratok - számszerint mintegy husz, nemzetközileg legismertebb külföldi lap - rutinfigyelési kötelezettsége alól, lehetővé vált csak az intézeti munkatervekre leszűkített tematikai figyelés megvalósítása. A legalapvetőbb tanulmányokról, cikkekről készen kapjuk az információkat.

Az Országgyűlési Könyvtár szolgáltatása útján nyert információs anyagokat adaptálva a saját rendszerünkbe olyan széleskörű szakirodalommal ismerkedhettünk meg, amely már ki tudja elégíteni a kutatói igényeket. A kapott anyagokat kiegészítve a saját feldolgozású információkkal, saját nyilvántartási rendszerünk szerint csoportosítva, havonta tematikus tájékoztatót készítettünk. Ezt minden kutatóhoz eljuttattuk, és ezáltal biztosítottuk az anyagok széleskörű felhasználását.

Az Országgyűlési Könyvtár speciális adottságait is jól ki tudjuk használni: tájékozódunk a folyóiratcikkeken kívül a könyvtár állományába kerülő legfrisebb politikai szakirodalomról, tanulmányokról, dokumentumokról is. Külön jó szolgálatot tesznek az ENSZ-dokumentumokról készített információs anyagok, mert így rendszerezve csak ezen az úton ismerkedhetünk meg velük.

Az Országgyűlési Könyvtárnak a xerox-másolatokat nyújtó szolgáltatása is rendkívül megkönnyíti a munkánkat: a másolat formájában hozzáférhető anyagokat kutatóink kezébe adhatjuk, nem kell külön utánajárniuk, ahhoz,

hogyan elolvassák. Nem kell külön jegyzetelniük, mert a másolatokat csatolhatják összegyűjtött anyagaikhoz, tehát ezzel megkönnyítjük a munkájukat.

Jelentős segítséget nyújt az adott nyelvet nem ismerő olvasóinak az Országgyűlési Könyvtár a fordításaival. Ezeknek a magyar nyelvű anyagoknak az átvétele szintén mentesíti intézetünket egy sor alapanyag fordíttatási gondjától, és ezzel számos más anyag fordíttatására szabaddit fel kapacitásokat.

Intézetünk átértékelte az együttműködésben rejlő előnyöket. Lépéseket tettünk az Országgyűlési Könyvtár által szervezett információs központtal való együttműködés megvalósítása terén. Bár kis intézmény vagyunk, vannak olyan speciális gyűjtési területeink, amelyekkel bővíteni tudnánk a világpolitikai témakörben végzett dokumentációs munkát. A nálunk ismert speciális nyelvtudással is hozzá tudnánk járulni egy-egy nyelvterület szakirodalmának figyeléséhez. Adottságainkat kihasználva olyan anyagokat juttatunk el a központba, amelyek számot tarthatnak a társintézmények érdeklődésére. Ilyen vállalkásunk volt idáig a kínai nyelvű források feldolgozása.

Az együttműködés megvalósításának konkrét lehetőségeit mi úgy látjuk, hogy az a módszer, hogy az alapfolyóiratokat egymás között felosztva dolgozzuk fel a jelenlegi helyzetben a számunkra, és a helyzet ismeretében más intézmények számára is, nehezen járható ut. Nem rendelkezünk olyan nyelvtudással és szakértelemmel bíró munkatársakkal, akik ezt a munkát olyan színvonalon, olyan áttekintéssel tudnák elvégezni, hogy az a társintézetek igényeit és a gépi nyilvántartás követelményeit is maradéktalanul teljesítse. Intézetünk dokumentációs részlegében jelenleg három idegen nyelvet tudó dokumentátor dolgozik, így a kooperációból adódó feladatok közül csak a kínai nyelvű szakirodalom feldolgozását tudtuk vállalni.

Mint már említettük az előfizetéses rendszer jelenlegi formája számunkra bevált; jól kiegészíti a mi munkánkat, illetve biztosan támaszkodhatunk rá, és így erőnket más feladatok megoldására lehet felhasználni. Az előfizetéses rendszert a jövőben is kívánatosnak tartjuk fenntartani. Sőt ezt továbbfejlesztve, ha az együttműködő társintézetek anyagai a jövőben bekerülnének az információs áramlatba, azokat is szeretnénk megkapni valamilyen formában, mert ez is sok segítséget jelentene számunkra. A tovább felszabaduló dokumentációs kapacitásunkat olyan nyelvterületekre és olyan források feldolgozására tudnánk összpontosítani, amelyekre máshol nincsen mód. Idővel az általunk feldolgozott anyagok is bekerülhetnének az adatbankba és ezzel később más intézmények számára is hasznos forrásként szolgálhatnának.

A fordítások összehangolása terén való együttműködés már idáig is jól bevált, és továbbfejleszhetőnek látszik. Mi a kapott fordításokat jól tudjuk hasznosítani, és az általunk készített fordításokkal megszüntethetjük a párhuzamos fordíttatásokat.

Javasolnánk a továbbiakban annak bevezetését, hogy az Országgyűlési Könyvtár információs központjába bejelentett, az együttműködő intézmények által fordíttatott cikkekről időnként tájékoztatót adnának ki, és így minden intézet fordítása bekerülne az áramlatba. Annak az ismerete, hogy mi van meg magyar nyelven valahol, egy-egy téma kutatásánál még viszszamenőleg is jó szolgálatot tenne.

Ami a jövőt illeti, mi is úgy látjuk, hogy az Országgyűlési Könyvtár jól kezdeményezett információs központját továbbfejlesztve, országos poli-

tikai adatbank létrehozása oldaná meg végérvényesen a felvetett problémákat. Addig is amíg ez megvalósul, az együttműködésnek még számos formája lehetséges. A meglévő szolgáltatásokat bővíteni lehetne; még több információs anyag kerülhetne feldolgozásra, újabb kiadványok figyelésével, egy-egy kiadvány, folyóirat tartalmának bővebb szerepeltetésével (a jelenlegi feltételek között még számos cikk marad feltáratlanul). A későbbi visszakeresést megkönnyítené, ha az évente 2-3 alkalommal megjelenő permutált index gyakrabban jelenne meg.

Egyetértünk a tanulmányok azzal a kitekintésével, hogy a végső cél elérése érdekében a fokozatosság elvét kell érvényesíteni. Az együttműködés során a társintézetek egy része felfejlődhet arra a színvonalra, hogy hasznos részt tud vállalni a közös munkából. Az együttműködésből származó előnyök meggyőzik a felhasználókat arról, hogy munkájuk visszatérül, csak nyerhetnek a befektetett energián, mert saját intézményükben sokkal színvonalasabb dokumentációs és információs munkát tudnak végezni, jobban tudják követni a felmerülő igényeket. Összegezésként a tanulmány a társadalomtudományi dokumentáció és információ nagyon lényeges kérdéseit vetette fel, és reméljük, hogy azok megoldására intézményesen is sor kerül. A kialakuló új formákhoz is csatlakozni kívánunk.

GERELYES Edéné

Eltűnnek-e a képzett zenei könyvtárosok?

Megmaradnak-e szakterületükön a zenei könyvtáros továbbképző tanfolyam végzettjei? "Azokban a gyűjteményekben, ahol valamiféle hangzó szolgáltatás van..., milyen képzettségű kollégák töltik be a fonotékás munkakört?" - kérdi Gyimes Ferenc a Könyvtári Figyelő 1977. 1-2. számában megjelent, Őszintén a közművelődési könyvtárak zenemű- és hangtárainak jelenlegi helyzetéről című, az eredményekre és a gondokra egyaránt reflektáló, gondolatokat ébresztő tanulmányában. Az általa adott hasznos és aktuális körkép kiegészítésére, pontosítására jó alkalmat kínál a KMK Oktatási Osztályának a témával kapcsolatban 1976 őszén végzett vizsgálata és az 1977-78-ban másodsorú megszervezett zenei könyvtárosi továbbképző tanfolyam résztvevőinek az Oktatási Osztályra beküldött jelentkezési lapjai.

A KMK Oktatási Osztálya 1976 októberében kérdőíveket küldött az ország 79 könyvtárába, amelyekben A közművelődési könyvtárak zenei részlegei és a zeneoktatási intézmények könyvtárjai (1976) c. kiadvány szerint zenei részleg működik, illetve, ahol a zenei részleg kialakítását tervezik. A cél az volt, hogy tájékozódjunk a zenei részlegekben dolgozó könyvtárosok szakmai felkészültségéről az 1977-1978-as továbbképző tanfolyam eredményes megszervezése érdekében. A megkérdezett könyvtárak közül 62 a tanácsai közművelődési (megyei, városi, nagyközségi) könyvtár. Ezekből